

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ש"פ חיי-שרה, מבה"ח מרחשון, ה'תשכ"ט

יוצא-לאור לש"פ חיי-שרה, כ"ב מרחשון, ה'תשע"ד

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

מאתיים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ חיי שרה, כ"ב מרחשון הבעל"ט — הננו מוציאים לאור
התוועדות ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ט, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — שני מכתבים (תדפיס מכרכי "אגרות-קודש", שמכינים עתה
לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

כ"ף מרחשון, ה'תשע"ד
מאתיים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2013 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

5774 • 2013

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות בנימין בן חדוה ומשפחת פדרמן ולזכות אמם חדוה בת לאה רייזל

בס"ד*. ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

ואברהם זקן בא כימים¹, ומביא בתורה אור² מאמר הזהר³ בפירוש בא כימים, באינון יומין עילאין כו', ווי לי' לההוא גברא דגרע יומין לעילא דכד בעיין לאלבשא לי' באינון יומין יומא דפגם חסרא לי' מההוא לבושא כו', ומדייק⁴, שעפ"ז צריך להבין מארז"ל⁵ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב, והלא תכלית תשובה ומע"ט הוא שמהם נעשו לבושין לנשמה שתוכל ליהנות מזיו השכינה בעוה"ב (כדאיתא בזהר⁶). ומבאר שענין עוה"ב שנהנין מזיו השכינה הוא השגת מהות ועצמות התפשטות החיות דאלקות בבחי' גילוי. וא"כ, צריך להבין איך תוכל הנשמה שהיא בחינת נברא, יש ודבר בפ"ע, להשיג מהות ועצמות אלקות שאינו בבחי' השגה וגבול. אך ענין זה נעשה ע"י התומ"צ, ששרשם מרצון העליון כו', ולכן הם למעלה מזיו השכינה, שהוא רק התפשטות החיות כו', אלא שנשתלשלו ונתלבשו בעניני עוה"ז הגשמי, וכשאדם עוסק בתומ"צ, נעשה לנשמתו לבושים שנתלבש בהם בגעה"ע שעל ידם תוכל הנשמה שהיא בחי' נברא להשיג זיו השכינה. ולכן יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט, ששרשם מרצה"ע ב"ה, מכל חיי עוה"ב, שהוא רק זיו השכינה. ומ"מ הם נקראים לבושים שעל ידם תוכל הנשמה להשיג זיו השכינה.

ב) ויש להוסיף בדיוק לשון רז"ל יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, תשובה דייקא, כיון שכל החידוש בעבודה בעוה"ז הוא שע"ז מגיעים למעלת התשובה⁷, כידוע שכאשר הנשמה היא למעלה, קודם ירידתה למטה ה"ה בבחינת צדיק, ותכלית ירידת הנשמה למטה היא כדי שע"י עבודתה למטה תהי' בבחי' בעל תשובה⁸. וכיון שעבודת הנשמה למטה היא בכדי לבוא למעלת התשובה,

(6) ראה זהר שם רכו, ב. ח"ב רי, א. רמז, א. תניא אגה"ק סכ"ט.
 (7) בכל הבא לקמן — ראה לקו"ש ח"ה ע' 110 ואילך (ממאמר זה).
 (8) לקו"ת בלק עג, א (ושם, שזהו "התירוץ האמיתי" למה ירדה הנשמה למטה).

(* תוכן וראשי-פרקים בלבד (המו"2).
 (1) פרשתנו כד, א.
 (2) פרשתנו טז, רע"א.
 (3) ח"א קכט, א. רכד, א.
 (4) ראה גם סה"מ תרכ"ח ע' נ ואילך.
 (5) אבות פ"ד מ"ז.

הרי מובן, שכל זמן שהנשמה לא סיימה עדיין את עבודתה בעלמא דין, לא הגיעה עדיין לשלימות התשובה, ודוקא כאשר ותמת⁹ שרה בקרית ארבע גו'¹⁰, כשהנשמה נפרדת מהגוף לאחר גמר עבודתה בארץ כנען⁹, מלשון מסחר¹¹, דקאי על עוה"ז, ארץ המסחר, שבו מרוויחה (האנדלט איין) הנשמה את העליות הכי נעלות¹², אזי באה לשלימות התשובה¹³.

ג) **ויש** לקשר זה עם המבואר באוה"ת¹⁴ בענין מערת המכפלה (שזהו המקום שאליו באו האבות והאמהות לאחר גמר עבודתם¹⁵, כשהגיעו לשלימות התשובה¹⁶), דפי' בזהר¹⁷ מאן מכפלה ה' דבשמא קדישא דאיהי מכפלה, היינו, שבחי' אות ה' נכפל ב"פ בשם הוי', ע"כ נקרא מכפלה, ועפ"ז מבאר הפירוש דבית ועלי' על גבו¹⁸, שבית הוא בחי' ה' תתאה, ועלי' היא בחי' ה' עילאה — שהם ב' הבחינות שבכללות ענין התשובה, תשובה תתאה, תשוב ה' תתאה, ותשובה עילאה, תשוב ה' עילאה¹⁹. ולהעיר, שכל זה שייך גם לענין ותמת שרה בקרית ארבע גו' שבכאור"א²⁰, גם באלו ששבים (גם סמוך למיתתם) רק בתשו"ת, ע"פ המבואר במ"א²¹ שגם תשו"ת, וגם כשהיא מצד יראת העונש, פנימיותה ואמיתתה הו"ע והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה²², בחי' תשו"ע.

ויש להוסיף בזה, דהנה, אע"פ שבכללות יש רק ב' בחי' בתשובה, תשו"ת ותשו"ע, הרי מבואר בלקו"ת²³ שבפרטיות יש ד' בחינות בתשובה, כי, בכל א' מב' הבחי', תשו"ת ותשו"ע, יש ב' אופנים, העלאה

נעשה בה יתרון יותר (אוה"ת פרשתנו קטו, ב) — דוגמת העלי' שבנשמה לאחר גמר העבודה בעוה"ז דוקא.
17) פרשתנו קכט, א.
18) פרש"י פרשתנו כג, ט — מעירובין נג, א.
19) תניא אגה"ת פ"ד ואילך.
20) ראה מהנ"ע שם, א"ב.
21) ביאורים לאגה"ת סני"ב (לקו"ש חל"ט ע' 202 ואילך), עיי"ש באריכות. וראה אגה"ק ס"ה (קז, ב): והנה הגם כו'.
22) קהלת ז, יב. וראה לקו"ת ר"פ האיזנו.
23) ס"פ בלק. וראה ביאורים לאגה"ת סי"ד (לקו"ש שם ע' 173), שבכל בחינה שבתשובה, גם בבחינה הכי תחתונה, נכללים כל ד' הבחינות. עיי"ש.

9) פרשתנו כג, ב.
10) ראה מהנ"ע פרשתנו קכב, ב: ותמת שרה זה הגוף, בקרית ארבע אלו הארבע יסודות כו'.
11) תנחו מא מסעי ט. ת"ב שם ז.
12) במדב"ר פכ"ג, יו"ד.
13) ראה תו"א ר"פ וישב. סה"מ אידיש ע' 91 עה"פ ותמת שרה גו' בארץ כנען.
14) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב, שמשה רבינו ע"ה זכה לבחי' תשובה קודם מותו דוקא.
15) פרשתנו קיח, א. וראה גם שם קיד, ב.
16) ראה גם הערה 24.
17) וגם ה"תקומה" שהיתה בהשדה כשנכנסה לרשותו של אברהם (רש"י פרשתנו כג, יז), הרי ע"י שהיתה תחילה ביד עפרון,

והמשכה²⁴: בתשו"ת יש העלאת הה"א תתאה להוא"ו, והמשכת הוא"ו לה"א, וכן בתשו"ע יש העלאת הה"א עילאה להיו"ד, והמשכת היו"ד להה"א. ועפ"ז יש לבאר ב' הפירושים שבמכפלה (בית ועלי' על גביו, ושכפולה בזוגות)¹⁸ בפנימיות הענינים, שבפירוש הא' נרמז כללות ענין ב' הבחי' שבתשובה, בית — תשו"ת, ועלי' — תשו"ע [והדיוק בית ועלי' על גביו, שהעלי' בנוי' ומייסדת על הבית דוקא, כי, סדר העבודה הוא שתחילה צ"ל תשו"ת ורק לאח"ז יכולים לבוא לתשו"ע²⁵. וגם כשהוא באופן דתשו"ע, צ"ל וחטאתי נגדי תמיד²⁶]. ובפי' הב' (שכפולה בזוגות, איש ואשתו) מרומזים ב' האופנים דהעלאה והמשכה שישנם הן בבית (תשו"ת) והן בעלי' (תשו"ע), כידוע שאשה מורה על עבודה באופן דהעלאה מלמטה למעלה, ואיש — על המשכה מלמעלה למטה.

האופנים: העלאה והמשכה — "מכופל".
 (25) אגה"ת ספ"ח. ותשו"ת מכינה ומביאה סו"ס לתשו"ע. וכפי' מכפלה — שמכפיל כו' (בהביאור בפרש"י בלקו"ש שבערה 7). ועפמש"כ באגה"ק שם, גם ה' ראשונה "מכפילה" ה' אחרונה. וכמובא בכ"מ בענין מילוי ה' שבה' ראשונה (תו"א ריש פרשתנו. לקו"ת שמע"צ צב, סע"ג. אוה"ת פרשתנו קיח, א).
 (26) עיין אגה"ת ספי"א.

(24) ראה אוה"ת שם (קיח, ב) בפירוש "המכפלה", ש"כל מי שקבור בה שחרו כפול ומכופל" (ב"ר פנ"ח, ח), שקאי על ב' הבחי' שבג"ע, געה"ת וגעה"ע (ה' עילאה וה' תתאה), שבכל אחד מהם יש בחי' כפל — מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט.
 ועפ"ז יש לבאר מ"ש באגה"ת פ"ט לענין תשובה, "שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל", כי, כללות ענין התשובה הוא "כפול" — תשו"ת ותשו"ע, ובכ"א מהם ישנם ב'

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין].

א. ענינו של שבת מברכים החודש — שבו מברכים את החודש הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הן הברכה שנאמרת לפני ההכרזה אודות הקביעות דר"ח, והן הברכה שנאמרת לאח"ז — בכל הששה ענינים שנקבעו בסידורו של רבינו הזקן, בעל התניא והשלחן ערוך, היינו, שהוא פוסק הן בנגלה דתורה והן בנסתר דתורה.

ולהעיר, שיש בזה מה שאין בזה, יש מעלה בנגלה דתורה על נסתר דתורה, ויש מעלה בנסתר דתורה על נגלה דתורה:

המעלה דנגלה דתורה היא — בפשטות — שהלימוד הוא בכדי לידע את המעשה אשר יעשון, מעשה בפועל, ששוא אצל כאו"א מישראל ללא התחלקות, והו"ע עיקרי בעוה"ז, כמבואר בתניא¹ המעלה שיש בענין המעשה לגבי כוונה, שגם אם כיון כל הכוונות לא יצא ידי חובתו, אלא צ"ל ענין המעשה דוקא (מעשה רבה או עכ"פ מעשה זוטא — "עקימת שפתיו הוי מעשה"²), שזהו לפי שכללות ירידת הנשמה למטה אינו אלא בשביל לתקן את הגוף ונה"ב ("כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו"), ע"י המעשה בפועל דוקא. ולכן ניתנה התורה למטה דוקא — "למצרים ירדתם כו"³, שענין זה הוא רק בנוגע לגוף, ולא בנוגע לנשמה, וכפתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁴ (שיום הולדתו, כ"ף מר-חשון, מתעלה ביום הש"ק זה) שרק הגופים הם בגלות, אבל לא הנשמות, שהרי הנשמה "היתה באמנה אתו ית"⁵ גם בהיותה למטה, ואפילו בשעת החטא.

ויש גם מעלה בנסתר דתורה — מצד ענין הכוונה, שזוהי נשמת התומ"צ, כמובן ממארוז"ל⁶ שתפלה בלי כוונה כגוף בלא נשמה; והרי העילוי של הגוף נפעל ע"י הנשמה דוקא, כי מצד הגוף כשלעצמו, הגופים של בני"הם למטה מהגופים של אומות העולם, כמובן מהדין שהגוף של אוה"ע אינו מטמא⁷, ולכן, מעלת הגוף באה לידי ביטוי ע"י הנשמה דוקא.

(1) פל"ז ואילך.
 (2) סנהדרין סה, א. וש"נ.
 (3) שבת פח, סע"ב.
 (4) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 169 ואילך. וש"נ.
 (5) תניא ספכ"ד.
 (6) ראה ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב. של"ה מס' תמיד עמוד התפלה ענין חנוכה (רמט, סע"ב).
 (7) רמב"ם הל' טומאת מת פ"א הי"ג. וראה אנציק' תלמודית (כרך ה) ערך גוי ע' שכב ואילך. וש"נ.

וזוהי המעלה המיוחדת של רבינו הזקן שהוא פוסק הן בנגלה
דתורה והן בנסתר דתורה.

ב. ובשבת מברכים גופא — הרי זה שבת מברכים חודש כסלו:
חודש כסלו הוא חודש השלישי לאחרי חודש תשרי, בדוגמת חודש
סיון, שהוא חודש השלישי לאחרי חודש ניסן, והיינו, שסיון הוא חודש
השלישי של חדשי הקיץ, וכסלו הוא חודש השלישי של חדשי החורף.⁸
והחילוק ביניהם:

חודש סיון שייך לעבודה דתומ"צ מצד עצמם, ובא בהמשך לחודש
ניסן, שענינו הוא עבודת הצדיקים, שהרי בחודש ניסן נעשו בני"מ מציאות
חדשה, בדוגמת גר שנתגייר שהוא קטן שנולד⁹, ובהמשך לזה בא חודש
סיון, "ירחא תליתאי", שבו ניתנה "אוריאן תליתאי לעם תליתאי" (כדברי
הגמרא¹⁰ בסוגיא דמ"ת); ואילו חודש כסלו שייך לעבודה דתומ"צ כפי
שנעשים ע"י עבודת התשובה, שזהו ענינו של חודש תשרי, ובהמשך לזה
בא חודש כסלו, "ירחא תליתאי" הקשור עם נתינת "אוריאן תליתאי לעם
תליתאי", כפי שנעשה ע"י עבודת התשובה.

וזוהו גם מ"ש בלקו"ת להאריז"ל (פ' ויצא ד"ה ענין הז' כוכבי
לכת)¹¹ בהחילוק שבין החדשים מניסן כו' (כולל חודש סיון) ומתשרי כו'
(כולל חודש כסלו), שחודש סיון הו"ע אור ישר, וחודש כסלו הו"ע אור
חוזר, והיינו, לפי שחודש כסלו הוא החודש השלישי מתשרי, שענינו הוא
עבודת התשובה, ובהמשך לזה הנה גם העבודה דתומ"צ היא כפי
שנעשים ע"י עבודת התשובה.

ג. והענין בזה:

אע"פ שמצות ועבודת התשובה היא נעלית ביותר, גדולה ורחבה
ועמוקה כו', ועד להזזה כללית שפועל שינוי כללי באדם להעמידו במעמד
ומצב נעלה ביותר, מן הקצה אל הקצה, מהקצה היותר תחתון אל הקצה
היותר עליון, שזהו ענין שבאין ערוך — הרי לאחרי שמגיעים לעבודת
התשובה, אין להשאיר בעבודת התשובה בלבד, אלא צריך להמשיך זאת
בקיום התומ"צ בפועל, שע"י התשובה ה"ה נעשים באופן נעלה יותר.

ומה שמצינו אצל ר' אלעזר בן דורדיא¹² שנשאר בעבודת התשובה
— הרי זה רק באופן של הוראת שעה (כלשון רבינו הזקן בתיא¹³), אבל

8 ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו תשכ"ט (ת"מ חל"ה ע' 217). וש"נ.
11 ראה גם ת"מ חכ"ד ע' 29 הערה 25. וש"נ.

9 יבמות כב, א. וש"נ.

12 ע"ז יז, סע"א. וש"נ.

13 ספמ"ג.

10 שבת שם, א.

אין זה הסדר של עבודה תמידית, ואדרבה: התשובה של ראב"ד פעלה ש"בכה רבי כו"¹², ואצל רבי הרי זה נמשך בענין התומ"צ.

— רבי מצד עצמו, לא הי' שייך לענין הבכי', כיון שלא הי' לו על מה לבכות. וע"ד המדובר פעם¹⁴ אודות הסיפור הידוע¹⁵ שאדמו"ר מהר"ש אמר על עצמו שלא בכה אף פעם, כיון שלא הי' לו על מה לבכות, ורק כשראה את עבודתו של א' מבני רבינו הזקן, הרי זה עורר אצלו ענין של בכי'. ועד"ז בנוגע לרבי, שבראותו את התשובה של ראב"ד, בכה ואמר, אמנם "יש קונה עולמו בשעה אחת"¹², אבל אצלו הרי זה נמשך בעבודה של קיום התומ"צ.

ולכן, עיקר הלימוד הוא (לא מעבודתו של ראב"ד, שממנה למדים רק פרט אחד, אבל כללות הענין אינו אלא בתור הוראת שעה, אלא) מעבודתו של רבי,

— שנקרא "רבינו הקדוש", היינו, שהוא "רבי" של כל אחד מישראל¹⁶, שצריך ללמוד ממנו, וכמו בפשטות הענינים, שכל ההלכות למדים מהמשנה (שנתבאר בגמרא וכו'), שסודרה ע"י רבי —

שענין התשובה צריך להיות נמשך בעבודה דקיום התומ"צ דוקא, וכלשון חז"ל¹⁷: "תשובה ומעשים טובים", והרי סדר בתורה הוא גם תורה¹⁸, והיינו, שלכל לראש צריך להיות ענין התשובה, וע"י הקדמה זו נעשה אצלו קיום המצוות באופן אחר לגמרי — "מעשים טובים" (ומאירים)¹⁹. וזהו ענינו של חודש כסלו, החודש השלישי מתשרי שענינו עבודת התשובה — שבו ישנו הענין ד"אוריאן תליתאי לעם תליתאי" כפי שהוא מצד עבודת התשובה.

ד. ביאור הדברים:

באגרת התשובה²⁰ מבאר רבינו הזקן ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד .. דהיינו, שיגמור בלבו בלב שלם לכל ישוב עוד לכסלה .. ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במ"ע הן במל"ת", ומזה מובן, שענין התשובה צריך לפעול הקיום של כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת בפועל, אבל, היסוד הוא "עזיבת החטא בלבד" — "בלבד" דייקא, שמדגיש את ענין האחדות, כמו "הוא ושמו בלבד"²¹, "הוא לבדו

18) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ,

כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

19) ראה תו"מ ח"ד ע' 96 ואילך. וש"נ.

20) פ"א.

21) פדר"א רפ"ג.

14) תו"מ חנ"א ס"ע 35.

15) סה"ש תשי"ד ע' 125.

16) ראה גם תו"מ ח"ד ע' 256 ואילך.

17) ברכות יז, א. אבות פ"ד מ"ז. ועוד.

הוא²², שזוהי תנועת התשובה — "והרוח תשוב אל האלקים גו"²³, שישנה לא רק בתשובה עילאה, אלא גם בתשובה תתאה, שגם בה ישנה התנועה של התקשרות עם אחדות הפשוטה, כמו בתשובה עילאה שענינה "אתדבקות רוחא ברוחא"²⁴; אמנם, תנועה זו של "בלבד", נמשכת ובאה לידי ביטוי בכך "שיגמר בלבו כו' הן במ"ע הן במל"ת", כאמור לעיל שתכלית התשובה הו"ע ה"מעשים טובים" שלאחרי התשובה.

וזהו ענינו של חודש כסלו, "ירחא תליתאי", שבו היתה התגלות תורת החסידות — כי, ענינה של תורת החסידות היא להמשיך בעולם את ענין האחדות (כנ"ל בענין התשובה), שהרי כל ענין החסידות הוא שכל אחד יוכל להבין אלקות באופן של הבנה והשגה בשכל הגשמי, ועד ל"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו .. נמצא כלל כו" (כמבואר בתניא²⁵),

— כפי שענין זה התחיל ע"י רשב"י, שמעלתו על שאר תנאים ואמוראים היא שחיבר פנימיות התורה עם נגלה דתורה²⁶, ובוזה ניתוסף יותר בזמנו של האריז"ל, ולאח"ז ע"י הבעש"ט, ולאח"ז ע"י רבינו הזקן בתורת חסידות חב"ד, באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ובפרט לאחרי פטרוברג²⁷, שגם רזין דרזין דאורייתא באים באופן של הבנה והשגה בשכל אנושי ואפילו בשכל דנה"ב —

וזהו גם הקישור עם משיח, כיון שענינו של משיח הוא גילוי הפנימיות של העולם, ועד לגילוי אלקות בעולם באופן שכפי "שאני נכתב אני נקרא"²⁸, ולא כמו קודם ביאת משיח, שנקרא באופן אחר מכמו שנכתב, כיון שזה עדיין לפני הזמן של גילוי טעמי תורה, "ישקני מנשיקות פיהו"²⁹.

ה. וזהו גם מ"ש במדרש תנחומא³⁰ שלמחרת יוהכ"פ נצטוו בני"ע על עשיית המשכן, ו"בשלשה חדשים נגמרה מלאכת המשכן, תשרי מרחשון כסלו".

והענין בזה — ע"פ האמור לעיל שתכלית התשובה הו"ע ה"מעשים טובים" שלאחרי התשובה, ולכן, מיד לאחרי התשובה דיוהכ"פ שפעלה הענין ד"סלחתי כדברך"³¹, נצטוו בני"ע על עשיית המשכן — "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"³², "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד

(22) פיוט "וכל מאמינים" דימים הנוראים. וש"נ.

וראה תניא פ"כ. (27) ראה סה"ש תו"ש ס"ע 112 ואילך.

(23) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. (28) פסחים נ, סע"א. וש"נ.

(29) שה"ש א, ב ובפרש"י. ובכ"מ.

(24) ראה תניא אגה"ת פ"ט ואילך. (30) ס"פ פקודי.

(25) פ"ה. (31) שלח יד, כ. וראה תנחומא שם.

(26) ראה תו"מ סה"מ אייר ע' רעז ואילך. (32) תרומה כה, ח.

ואחד³³, וענין זה נעשה עי"ז שהתנדבו תחילה "זהב וכסף ונחושת וגו"³⁴, י"ג או ט"ו דברים גשמיים (כב' הדעות שבזה³⁵), עבור עשיית משכן גשמי; ונשלמה עשייתו בחודש כסלו, "ירחא תליתאי", שבו נעשה הענין ד"אוריאלן תליתאי לעם תליתאי" כפי שהוא מצד עבודת התשובה. ויש להוסיף, שכשם שבחודש כסלו מודגש שתכלית התשובה היא שתומשך בפרטי עניני העבודה דתומ"צ, כן הוא גם בנוגע לברכת החודש (בכל החדשים, ובמכ"ש חודש כסלו, "ירחא תליתאי" הקשור עם עבודת התשובה), שהתכלית היא שתהי' המשכת הברכה בכל השנה ענינים שבנוסח ברכת החודש באופן גלוי ומפורט, ובפשטות — שהקב"ה נותן לבנ"י את כל הענינים בגשמיות, וכהפתגם הידוע³⁶, שבנ"י עושים מהגשמיות — ורחניות, שזהו"ע דאור חוזר, ששייך לחודש כסלו (כנ"ל ס"ב).

ו. וע"פ מ"ש³⁷ "ונשלמה פרים שפתינו", הרי מובן, שע"י הלימוד והדיבור אכן נפעלים ענינים אלו, ובאופן שיש בו את כל הפירושים ב"נשלמה" (ככל תיבה בתורה בלשון הקודש שכוללת את כל הפירושים) — לא רק מלשון תשלום, אלא גם מלשון שלימות³⁸, והיינו, שנפעלים כל ענינים בשלימות.

ועי"ז נעשים מוכנים לקבל את ביהמ"ק השלישי, שכבר "בנוי ומשוכלל" למעלה, וצריך רק להתגלות מלמעלה למטה³⁹, בביאת משיח צדקנו.

* * *

ז. יום הש"ק שבו מברכים חודש כסלו, חל בכמה שנים בפרשת חיי שרה.

וכיון שכל דבר שבעולם אינו בדרך מקרה ח"ו, אלא בהשגחה פרטית (כתורת הבעש"ט⁴⁰),

— וכידוע מ"ש הרמב"ם בהלכות תעניות⁴¹ [לא באופן של רמז ודרוש כו', אלא פס"ד להלכה] גודל העונש על האומרים "דבר זה ממנהג העולם אירע לנו . . נקרה נקרית", עד כדי כך, שזהו עונש שקשור גם עם היפך החיים. ומגודל העונש מובן גם גודל הפגם, שהרי העונש הוא לפי

33) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד. 38) ראה גם לקו"ת ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

34) שם, ג. 39) ראה פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

35) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 153. ועוד.

36) ראה "היום יום" כז טבת. כט אדר שני.

כז אלול. — וראה גם תו"מ חל"ט ע' 76. וש"נ. ואילך. ובכ"מ.

37) הושע יד, ג. 41) פ"א ה"ג.

ערך הפגם⁴², והיינו, לפי שעונשי התורה אינם סתם עונש (בגלל ש"השופט כל הארץ לא יעשה משפט"⁴³), אלא המכוון בזה הוא לתקן את הפגם⁴⁴, ובנדוד, גודל העונש על שלילת הענין דהשגחה פרטית הוא לפי שאין זה רק חסרון בהשקפה ע"פ התורה, ענין של הידור בעלמא, אלא זהו ענין שנוגע לחייו של יהודי, ונוגע למילוי שליחותו לברר גופו ונפשו הבהמית ועד לחלקו בעולם —

ועאכו"כ כאשר מדובר אודות עניני תומ"צ הרי בודאי שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, הרי מובן, שהאמור לעיל אודות חודש כסלו שייך גם לפרשת חיי שרה.

ח. בפרשת חיי שרה יש כו"כ ענינים, אבל, ישנו ענין שלמדים (לא רק מתיבה אחת או פסוק אחד בפרשה, אלא) מפרשה שלימה שיש בה כו"כ פסוקים: "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים"⁴⁵, שהרי ישנם כו"כ הלכות — "תורתן של בנים" — שלמדים מתיבה אחת או אפילו מאות אחת (כהדוגמא שהובאה על זה — שכל פרק השואל מיוסד על אות וא"ו אחת)⁴⁶, ואילו הפרשה של אליעזר — "שיחתן של עבדי אבות" — נאמרה באריכות ובהכפלה, ואריכות והכפלה זו היא חלק גדול בפרשת חיי שרה.

יש לבאר מאמר זה שבו מודגשת המעלה של "שיחתן של עבדי אבות" לגבי "תורתן של בנים" — שאף שמדובר אודות "עבד", ואודות "שיחה" בלבד, יש בזה עילוי לגבי "תורתן של בנים", הן בנוגע לבנים והן בנוגע לתורתם.

ובהקדמה — שהחילוק בין עבד לבן ("אם כבנים אם כעבדים"⁴⁷) הוא חילוק שבאין ערוך, וכדאיאת בגמרא⁴⁸ "אתם קרויין בנים וקרויין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום, אתם קרויין בנים, ובזמן שאין אתם עושין רצונו של מקום אתם קרויין עבדים".

ונוסף לזה ישנו גם החילוק בין "שיחתן" ל"תורתן" — אפילו אצל עבדים, שגם הם שייכים לתורה, במכ"ש מגוי, כדברי הגמרא⁴⁹ "עובד כוכבים ועוסק בתורה (בשבע מצות דידהו) .. ככהן גדול", ועאכו"כ עבד, שהוא נימול, והיינו, שהוא במעמד ומצב של "ברית עולם"⁵⁰ עם הקב"ה,

42 ראה גם תניא פכ"ד בהגהה.

ברכה צח, ד. ובכ"מ.

43 וירא יח, כה.

47 פיוט "היום הרת עולם" בתפלת מוסף

44 ראה גם ת"מ ח"נ ע' 115. וש"נ.

דר"ה.

45 ב"ר פרשתנו פ"ס, ח. הובא בפרש"י

48 ב"ב י"ד, א.

49 פרשתנו כד, מב.

49 סנהדרין נט, א.

46 ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א.

50 לך לך יז, יג.

ומחוייב בריבוי מצוות (לא רק שבע מצוות דידהו), ואעפ"כ אומרים שאפילו "שיחתן של עבדי אבות" יש בה עליו לגבי "תורתן של בניס".

ט. והענין בזה:

מבואר בלקו"ת⁵¹ בקיצור ובארוכה יותר באוה"ת⁵² (להצ"צ), ש"שיחה" הו"ע התפלה, כמ"ש⁵³ "ויצא יצחק לשוח בשדה", והיינו, לפי שהתפלה היא "חיי שעה"⁵⁴, כיון שהתפלה היא על ענינים גשמיים, "רופא חולים" ו"מברך השנים" וכיו"ב, שאינם אלא צורך חיי שעה.

— בתפלה יש אמנם הענין דסידור "שבחו של הקב"ה"⁵⁵, שזהו"ע ג' ראשונות, וכן ג' אחרונות שהם "שבח והודי" לה"⁵⁶, אבל זהו רק ענין של הכנה והקדמה או סיום, ואילו עיקר ענין התפלה הוא בקשת צרכיו — "שואל צרכיו שהוא צריך להם כו"⁵⁵, שזהו"ע י"ב ברכות אמצעיות, שהם בנוגע לענינים גשמיים, "חיי שעה".

ועז"נ "יפה שיחתן כו" — שענין היופי הוא בתפלה דוקא, כי ענין היופי הוא מהתכללות כמה גוונין דוקא (ולא גוון אחד בלבד, אפילו לא גוון לבן, שהוא גוון עצמי), וענין ההתכללות הוא בתפלה דוקא, שהרי התפלה פועלת שינוי בדברים גשמיים שיתעלו לקדושה, וכידוע החילוק שבין תורה לתפלה⁵⁶, שתורה ענינה המשכה מלמעלה למטה, משא"כ תפלה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"⁵⁷, שענינה להעלות גם המטה מטה שיכלל בקדושה.

ולהעיר, שיש גם ענין התורה ששייך לתפלה, שהרי כדי לדעת כיצד להתפלל, צריך ללמוד הלכות תפלה וכו', וכמו"כ צריך ללמוד כל הענינים השייכים לתפלה בפנימיות התורה, בקבלה וחסידות, עד לקונטרס התפלה (שמפני טעמים משונים — שאינני יודע אותם... — לא לומדים אותו, אע"פ שהדפיסוהו כמ"פ); אבל ענין התורה הוא רק בתור הכנה, ולאח"ז פועלת התפלה על התורה שתהי' באופן אחר, כשם שהתשובה פועלת על כל עניני התומ"צ, כנ"ל.

י. וענין זה שייך גם לחילוק שבין בן לעבד:

בן — דבוק בהאב, שהרי "ברא כרעא דאבוה"⁵⁸, ורוצה מצד עצמו

57) ויצא כח, יב. וראה זהר ח"א רסו, ב.

ח"ג שו, ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).

58) ראה עירובין ע, ריש ע"ב. פרש"י

כתובות צב, א — ד"ה כבעל. תוד"ה מקמי

— יבמות ג, א. יונת אלם רפ"ד. רפפ"ב. ע"ח

שכ"ג פ"א. עמה"מ שער עולם הבריאה פי"ז.

של"ה קנר, א. "התמים" ח"ג ע' כז. ועוד.

51) ברכה צו, ד.

52) פרשתנו קכט, ב.

53) פרשתנו כד, סג.

54) שבת יו"ד, א.

55) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב-ד.

56) ראה תניא אגה"ת פ"י. תו"א בראשית

א, ג. ובכ"מ.

לעשות רצון האב, שזהו אפילו אצל בן למטה, ועאכו"כ בן למעלה, "בנים אתם לה' אלקיכם"⁵⁹, כפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁰, שהבן למטה, "נלקח ממוח האב ונפרד ממנו אח"כ . . (ו)נהי' מהות בפ"ע, אך הנשמה אינו כך, רק כולא חד, ואינה נפרדת ממנו ית' כלל", וכאמור לעיל (ס"א) שהנשמה היא "באמנה אתו ית'" גם בהיותה למטה.

משא"כ עבד — הרי "עבדא בהפקירא ניהא ליי"⁶¹, ומה שעושה את רצון האדון, הרי זה רק באופן שמצד ממשלת האדון עליו כופה ושובר ומכריח את עצמו לעשות מה שדורשים ממנו, ללא טעם ועריבות ("געשמאק").

אמנם, גם אצל הנשמה ישנו ענין הכפי' — כי, הנשמה מצד עצמה אינה רוצה לירד לעולם, כי אם לעסוק בתורה כו', אלא ש"על כרחך אתה חיי"⁶², ובאופן ש"אדם לעמל יולד"⁶³ (וכמדובר פעם בארוכה⁶⁴ אודות השקו"ט בגמרא⁶⁵ מהו "עמל" זה), כיון שיש לה שליחות לברר את העולם.

וכן הוא גם בענין התפלה ("שיחה") — ש"המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה"⁶⁶, היינו, שבתפלה גופא ישנם ב' הענינים:

מבואר בספרי קבלה שתפלת שמו"ע היא בחי' האצילות⁶⁷, וע"פ חסידות הרי זה הענין של יחודא עילאה⁶⁸.

וביחד עם זה, מבקשים בתפלת שמו"ע אודות ענינים גשמיים, ומזכירים גם ענין החטאים: "השיבנו כו'", "סלח לנו וכו'" — בה בשעה שעולם האצילות אינו סובל מציאות של רע, כמ"ש⁶⁹ "לא יגורך רע", שלכן, אפילו ענין החטאים כפי שהוא בשרשו, הרי זה שייך רק בעולם הבריאה, ולא בעולם האצילות, וכמו"כ אין שם מקום לענינים גשמיים, וכהלשון הידוע⁷⁰: "ווי קומט אַ בולקע אין אצילות".

אך הענין בזה — שהמאמר "ווי קומט אַ בולקע אין אצילות" הוא רק מצד סדר השתלשלות, אבל מצד עבודה, הנה גם כשנמצאים בעולם האצילות צריכים להזכיר ענינים גשמיים, שזהו כל ענין התפלה, "סולם

67 ראה סידור האריז"ל בתחלתו.

כתהאריז"ל במקומות המקבילים.

68 ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ח) ערך

אחד — למסור נפשו באחד סי"א (ע' תפו

ואילך). וש"נ.

69 תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג,

סע"ג. וש"נ.

70 ד"ה כי נער ישראל תרס"ו (סה"מ

תרס"ו-תרס"ז ס"ע ל). וראה גם ד"ה זה

תשט"ז (ת"ר"מ חט"ו ע' 118).

59 פ' ראה יד, א.

60 לקו"ת דרושי ר"ה סב, ד.

61 גיטין יג, א. וש"נ.

62 אבות ספ"ד.

63 איוב ה, ז.

64 ראה ת"ר"מ חכ"ה ע' 294 ואילך. חכ"ז

ע' 26. וש"נ.

65 סנהדרין צט, ריש ע"ב.

66 יבמות קה, ב. וראה לקו"ת ראה כד,

א. ובכ"מ.

מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" — לפעול שגם המטה מטה ("ארצה") יתעלה לקדושה ("השמימה"), למעלה מ"שמים" (סתם⁷¹), כך, שגם ענינים גשמיים (כמו "בולקע") יוכלו להתעלות ולהיות באצילות. וכידוע הסיפור⁷² אודות רבינו הזקן עם המלאך, בנו של הרב המגיד, שכאשר עסקו ביחודים הכי עליונים עד למעמד ומצב שיכולים לבוא לכלות הנפש, ראה המגיד שרבינו הזקן אוכל בייגל... באמרו, שזהו ענין העבודה כו', והיינו לפי שענין העבודה פועל יותר מכפי שנקבע מצד סדר השתלשלות. וע"ד שמצינו מ"ש ביוסף "ויבוא הביתה לעשות מלאכתו"⁷³, "למיבדק בכתבי חושבנא"⁷⁴, שעסק בעבודתו בבית פוטיפר, שהי' שר פרעה, בארץ מצרים, "ערות הארץ"⁷⁵, ובה בשעה הי' במעלתו ובמדריגתו בעולם האצילות⁷⁶ — שכל זה הוא מצד מעלת העבודה, שעל ידה יכולים לפעול הכל!

יא. וענין זה שייך לכל אחד מישראל — כמודגש בדיוק הלשון "עבדי אבות", כידוע⁷⁷ החילוק שבין אבות לשבטים, שבחי' השבטים היא באופן שכל שבט במסילתו יעלה, וכל אחד מישראל שייך לשבט מסויים, "משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם, שהם שרש ומקור נש"י". וכן הוא בנוגע להענין ד"שיחתן של עבדי אבות" — שלכל אחד מישראל ישנו הכח לפעול בירור העולם.

ועפ"ז יובן גם דיוק הלשון "עבדי אבות" (לשון רבים), אף שמדובר כאן רק אודות אליעזר עבד אברהם — כי, אצל כל אחד מישראל ישנו ענינים של כל האבות, הן ענינו של אברהם, ענין האהבה, הן ענינו של יצחק (שזהו ש"נכלל בה גם דחילו"⁷⁸), והן ענינו של יעקב, התכללות שניהם.

יב. ויש להוסיף ולבאר גם מה שהענין ד"יפה שיחתן של עבדי אבות" נאמר בתורה בנוגע לנישואי יצחק ורבקה דוקא:

ענין הנישואין הוא המשכת כח האיין-סוף בעולם, ע"י ענין ההולדה כו'⁷⁹, שישנו לא רק אצל מין המדבר, אלא גם אצל מין החי והצומח. ובענין זה יש הדגשה מיוחדת בנישואי יצחק ורבקה — כי, יצחק

71 ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, א.
72 ראה תו"מ — רשימת היומן ע' שכא.
73 וישב לט, יא.
74 ת"א עה"פ.
75 מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר.
76 ראה תו"ח ס"פ ויחי ד"ה בן פורת יוסף (רמב, ד ואילך). סהמ"צ להצ"צ פא, א. ד"ה ומקנה רב תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' רפא ואילך).
77 תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.
78 תניא פי"ח. פכ"ה.
79 ראה לקו"ת שה"ש לט, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

הי' צדיק בן צדיק, ואילו רבקה היתה בת בתואל, אחות לבן הארמי, "בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע"⁸⁰, "כשושנה בין החוחים"⁸¹, ועי"ז הי' ענין היחוד כו', לפעול בירור והפיכת הענינים שלמטה. וזהו בדוגמת הענין ד"יפה שיחתן של עבדי אבות" — ענין התפלה לפעול בירור המטה.

יג. אמנם, עיקר ענין הנישואין יהי' לעתיד לבוא,

כידוע⁸² שבזמן הזה ישנו רק ענין האירוסין של בני" עם הקב"ה והקב"ה עם בני", וכן בני" עם התורה, שזהו רק הענין ד"אסר לה אכולי עלמא כהקדש"⁸³, אבל עדיין אין זה תכלית השלימות — ענין היחוד שנעשה בנישואין, שאז נעשה אמיתית ענין ההולדה באופן של פירות ופירי פירות על סוף כל העולם⁸⁴, וכפירוש הצ"צ⁸⁵ שעושים סוף לענין ההעלם (עולם מלשון העלם⁸⁶).

וענין זה יהי' בביאת משיח צדקנו, עליו נאמר⁸⁷ "עלה הפורץ לפניהם", שיפרוץ כל הגדרים כו'⁸⁸.

* * *

יד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ואברהם זקן.

* * *

טו. הביאור בפירוש רש"י⁸⁹ ד"ה "המכפלה"⁹⁰, "בית ועלי' על גביו, ד"א שכפולה בזוגות" — שהמערה נקראת "המכפלה" ע"ש הבית הכפול (בית ועלי' על גביו) שהי' סמוך לה. אך עדיין אינו מובן: מדוע הוצרך אברהם ליתן ב' סימנים על המערה: (א) "המכפלה", (ב) "אשר בקצה שדהו"⁸⁹. ולכן מפרש פירוש נוסף, שזהו נתינת טעם שרצונו במערה זו דוקא, שהיא "כפולה בזוגות", לעשותה בית קברות לבני משפחתו — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 105 ואילך.

* * *

(87) מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם.
(88) חסר הסיום (המו"ל). — בסיום שיחה זו נזכר גם שרבותינו נשיאינו דרשו התמודה ושקידה בנגלה ובחסידות, מתוך תענוג גדול ("אָ געוואַלדיקן געשמאַק"), והפצת המעיינות.
(89) פרשתנו כג, ט.
(90) כפי שהכריזו שידובר על פירוש רש"י זה, ובהמשך להמדובר במאמר אודות ענינה של מערת המכפלה ברוחניות.

(80) פרש"י תולדות כה, כ.
(81) שהש"ר פ"ב, ב (א).
(82) ראה שמו"ר ספט"ו. לקו"ת שה"ש מח, א"ב. ובכ"מ.
(83) קידושין ב, ריש ע"ב.
(84) ע"ד לשון חז"ל — כתובות רפ"ט.
זבחים לו, ב. ועוד.
(85) ראה גם תו"מ חכ"ח ע' 218. וש"נ.
(86) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

טז. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר⁹¹) אודות מארז"ל⁹² "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב", ששייך למ"ש בפרשתנו⁹³ "ואברהם זקן בא בימים"⁹⁴, וכנהוג בהתוועדויות האחרונות ללמוד אגרת התשובה — נתעכב עתה על ענין באגרת התשובה שיש בו "קלאָץ קשיא", ולעת-עתה לא ראיתי שיתעכבו על זה: בפרק ג' מבאר רבינו הזקן אודות הצומות שצריך להתענות על חטאים כו', ש"מי שריבוי הצומות מזיק לו . . אסור לו להרבות בתעניות כו'", "אלא מאי תקנתי", כדכתיב⁹⁵ וחטאך בצדקה פרוק", ש"יפדה כולך בצדקה", ומסיים, ש"אף שיעלה לסך מסוים, אין לחוש משום אל יבזו יותר מחומש⁹⁶, דלא מקרי בזבוז בכה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו מתעניות וסיגופים, ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר צרכיו".

ואינו מובן:

לכאורה אין ראוי מהפסוק "וחטאך בצדקה פרוק" בנוגע לפדיון התענית ("אי לא מצי לצעורי נפשי") ע"י צדקה — שהרי "וחטאך בצדקה פרוק" אמר דניאל לנבוכדנצר בנוגע לעצם החטא, ולא בנוגע לענין של תענית, שבזה לא נתחייב נבוכדנצר כלל, ומה גם שלא הי' במעמד ומצב ד"לא מצי לצעורי נפשי"??!

ה"תירוץ" על זה הוא — שכאשר לומדים אגרת התשובה, אין חיוב לעיין בתנ"ך ולראות על מה מדובר בפסוק!...

אבל, השאלה היא לא רק מהפסוק בתנ"ך, אלא גם באגה"ת גופא: בסיום הפרק מוסיף רבינו הזקן: "וכמ"ש במ"א ע"פ⁹⁷ חסדי ה' כי לא תמנו", והכוונה היא להמבואר באגה"ק⁹⁸ בפירוש פסוק זה, — והרי עתה מודפסת אגה"ק יחד עם אגה"ת (לא כמו פעם שנדפסו בפני עצמם). ואפילו אם היו מודפסים בפני עצמם, הרי כשרבינו הזקן כותב "כמ"ש במ"א", צריכים לראות מה כתוב שם —

ושם מדובר אודות פעולת הצדקה ש"עי"ז נתקנו כל הפגמים שפגם האדם בעונותיו כו'", ולכן "יוכל לפזר בלי גבול לתקן עונותיו, ומ"ש המבזבוז אל יבזו יותר מחומש היינו דוקא כמי שלא חטא, או שתקן חטאיו בסיגופים ותעניות . . אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא

פרשתנו טז, רע"א.

95 דניאל ד, כד.

96 כתובות נ, רע"א. וש"נ.

97 איכה ג, כב.

98 ס"י.

91 לעיל ע' 3 ואילך.

92 אבות שבהערה 17.

93 כד, א.

94 ראה ה"כותרת" לד"ה להבין ענין

משארז"ל יפה שעה אחת כו' — תו"א

דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף שאין כסף נחשב וכו'; ואם כל זה אינו מספיק להבין כוונת רבינו הזקן כאן — ממשיך לבאר ש"מדת חסד זו בלי גבול ומדה נקראת על שמו של הקב"ה, חסדי ה' .. כי .. הקב"ה נק' א"ס ב"ה ולמדוּתיו אין סוף, כדכתיב⁹⁷ כי לא כלו רחמיו, ובהמשך לזה מבאר מ"ש "חסדי ה' כי לא תמנו", "פיי לפי שלא תמנו, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא ופגם .. ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית וכו'".

וא"כ, מדובר כאן אודות פעולת נתינת הצדקה בנוגע לתיקון החטא עצמו, שזהו ענין אחר מהמבואר באגה"ת אודות נתינת הצדקה כדי לפדות את התענית; ואילו הפסוק "וחטאך בצדקה פרוק", שמדבר (לא אודות פדיון התענית, אלא) אודות פדיון החטא עצמו, הובא באגה"ת דוקא, ולא באגה"ק?!

[ולהעיר, שהנפק"מ אם הצדקה מכפרת ישירות על החטא או שהיא במקום ענין התענית, נוגע גם לדינא — אם הי' אונס בנוגע לנתינת הצדקה: אם הצדקה מכפרת על החטא באופן ישיר, הרי "אונס רחמנא פטריי"⁹⁹; אבל אם הצדקה היא רק במקום ענין התענית, אזי לא מהני האונס בנוגע צדקה, שהרי עדיין יכול להתענות עכ"פ חצאי יום (אא"כ האונס הוא בנוגע לתענית).

וע"ד שמצינו בנוגע לפסח שני, אם הוא רגל בפני עצמו או תשלומין לראשון, שנפק"מ לדינא — אם הזיד בראשון ונאנס בשני כו'¹⁰⁰].

ועוד זאת: מצינו באגה"ק¹⁰¹ ענין הצדקה בשביל המשכת החסד בלי גבול כו', ושם לא נזכר כלל הענין דתיקון נפשו כו'.
וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

יז. נוסף על הביאור בפירוש רש"י בנוגע למערת המכפלה — יש גם הוראה שלמדים מפרשה זו, כידוע הפתגם¹⁰² שצריכים לחיות עם פרשת השבוע, והתורה היא נצחית¹⁰³, ובנדו"ד יש הוראה בענין שנוגע לזמננו זה¹⁰⁴ — שהרי גם עכשיו יש "טומל" אודות מערת המכפלה (שיש "בני חת" שיושבים סביב המערה וטוענים שהיא שייכת אליהם כו'), ועד

103) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

104) ראה גם מכתב מוצש"ק מבה"ח כסלו שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' כד ואילך): "אעתיק בזה

נקודה ממה שנדבר היום בהתוועדות כו'".

99) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

100) ראה פסחים צג, א"ב.

101) סי"ז. ועוד.

102) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק

ב"היום יום" ב חשון).

שנעשה ענין שעולה על שולחן מלכים, גם אצל אומות העולם — כיצד יכולים לפעול שתהי' לבנ"י בעלות על מערת המכפלה, ולפעול זאת (לא בכח, וללא מלחמה, אלא) בדרכי שלום¹⁰⁵:

כאשר אברהם פנה לעפרון ובני חת בקשר למערת המכפלה, ואמרו לו "במבחר קברינו קבור את מתך"¹⁰⁶, אבל אנו נשארים בעלי-בתים... — מספרת התורה אודות הפעולות שעשה אברהם אבינו עד שהשיג בעלות על מערת המכפלה, באופן ש"ויקם גו' לאברהם למקנה גו"¹⁰⁷.
ובכן:

בנוגע לסיפור התורה "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת"¹⁰⁸ — מובן מדברי המדרש* שהי' זה ענין בלתי רצוי.

[והסיבה לכך שהי' יכול להיות ענין בלתי רצוי אצל אברהם — הרי זה ע"ד המבואר בהשיחות¹¹³ שביאת אברהם מצרימה פעלה אצלו ירידה כו'¹¹⁴. וע"ד הסיפור¹¹⁵ שמה רבינו למד עם תינוקות של בית רבן בהיכלות דגן-עדן מ"ש¹¹⁶ "ויפול אברהם על פניו ויצחק גו'", והסביר להם: אם תאמרו איך אפשר הדבר אשר אברהם יהי' מסתפק במאמר השם, תדעו, אשר זהו מצד הגוף, ואשר גם גוף קדוש בשר הוא].

ומובן, שסיפור זה בתורה אינו כדי לומר ענין של חסרון ח"ו על אברהם, אלא כדי ללמדנו הוראה שלא נעשה כן — שלא נשתחוה וניפול לרגליהם לבקש מהם שיתנו לנו את מערת המכפלה. ולאידך גיסא, בנוגע לשאר הענינים שעשה אברהם אבינו בענין זה,

(* בנוגע לנתינתו ז' כבשות לאבימלך¹⁰⁹, ומהשתחוואות יעקב לעשו¹¹⁰. ואולי לכן פירשו בכמה מדרשי רז"ל¹¹¹ שהשתחוה להקב"ה.

ע"ד החסידות — לעיין בהדרושים¹¹² שפירשו בהחילוק בין יוסף שנענש על אמירתו לשר המשקים, משא"כ האבות. וכמובן — חילוק עיקרי בין השתחוואה להנ"ל.

105 אף שאילו לא היתה אפשרות לפעול זאת בדרכי שלום, אלא בכח, היו צריכים לילך בכח.

106 שם, ו.

107 שם, יז"ח.

108 שם, ז.

109 ב"ר פנ"ד, ד.

110 ראה תו"ש וישלח לג, ג (אות יג).

111 ראה ב"ר פנ"ח, ו ובפיפה תואר

(וראה גם מכתב שבהערה 104).

112 ד"ה ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו עזר"ת; תרפ"ח (סה"מ עזר"ת ס"ע קב ואילך; תרפ"ח ע' כב ואילך).

113 ראה תו"מ חמ"א ס"ע 220 ואילך. וש"נ.

114 ראה מאור עינים ס"פ שמות.

115 "התמים" ח"ב ע' עא. קובץ מכתבים לתהלים ע' 197. ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מוהר"י"צ ח"י ע' תנד ואילך.

116 לך לך יז, יז.

לא מצינו בשום מקום ענין שלילי, ומזה מובן, שהתורה מספרת זאת כדי שנלמד מזה הוראה שגם אנו צריכים להתנהג כן.
ובכן:

אברהם אמר לבני חת: "גר ותושב אנכי עמכם"¹¹⁷, ומפרש רש"י¹¹⁸, "אם תרצו, הריני גר, ואם לאו, אהי' תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקב"ה¹¹⁹ לזרעך אתן את הארץ הזאת".

ולכאורה: למה הוצרך אברהם לדבר בסגנון כזה — הרי הי' יכול להסביר בטוב טעם שייכותה של מערת המכפלה לבני נכיון שזהו לא רק מקומם של אדם וחיה, אלא גם מקומם של אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאחא], ולא לבני חת!?

אך הענין הוא — שאברהם ידע שע"י דיבורים טובים והסברים כו', לא יפעל על הגוים; הדרך היחידה היא לומר "אם תרצו כו' ואם לאו כו' אטלנה מן הדין", וכאשר הגוי שומע שיטלו זאת ממנו בעל-כרחו — ובאופן שהיהודי מזכיר את הקב"ה, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר"¹²⁰, "שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת" — אזי מתפעל מזה, ונעשה ידיד טוב, ונוטל את הארבע מאות שקל, ונותן לו את מערת המכפלה.

* * *

יח. בנוגע להחילוק בין המבואר באגה"ת להמבואר באגה"ק¹²¹:
באגה"ת מדייק רבינו הזקן "ואף שיעלה לטך מסויים אין לחוש כו'" (משא"כ באגה"ק) — כיון שמדבר אודות ענין הצדקה כדי לפדות את התענית, שצדקה זו היא במדידה והגבלה — לפי ערך מספר התעניות שצריך להתענות, וכמו שהקרבנות (שהרי "התענית הוא במקום קרבן"¹²²) "הן בבחי' שיעור ומדה וגבול"⁹⁸; ולכן גם כאשר נתינת הצדקה היא יותר מחומש, ועד "להרבות מאד מאד בצדקה", ב"פ מאד (ע"ד מ"ש¹²³ "טובה הארץ מאד מאד"), הרי זה עדיין עולה "לסך מסויים" בלבד, ולא באופן של בלי גבול.

(117) פרשתנו שם, ד.

(118) (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר: בשנים שעברו, הי' מספיק רמז בלבד, ולא היו צריכים יותר מזה... אבל עכשיו, יש צורך לפרש כל דבר בגלוי (וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' אומר לפעמים: חמשים שנה לא גילו פתגם זה (ראה סה"ש תש"ט ע' 320)). וכמו"כ בנוגע לפירוש רש"י זה, שפעם הי' מספיק רמז בלבד, משא"כ עכשיו כו'.

(119) לך לך יב, ז. פרשתנו כד, ז.

(120) תהלים כ, ח

(121) בא' הרשימות צויין שבמהלך ההתוועדות הביט כ"ק אדמו"ר שליט"א כמ"פ על השעון, ומפני קוצר הזמן לא נשלם הביאור באגה"ת (המו"ל?).

(122) אגה"ת פ"ב.

(123) שלח יד, ז.

וכללות הענין בזה — דכיון שכוונת רבינו הזקן לבאר שענין התשובה, גם באופן "שיהי' לרצון לפני ה' כו'", כפי שהי' נפעל ע"י הקרבן, ועכשיו נפעל ע"י התענית¹²², הוא באופן ש"קרב אלך הדבר מאד גו"¹²⁴ (לא סתם "קרב", אלא "קרב .. מאד"), כי גם "אי לא מצי לצעורי נפשי", יש לו עצה לפדות ע"י צדקה — הרי זה צ"ל באופן מדוד ומוגבל דוקא; משא"כ בנוגע לנתינת צדקה באופן של בלי גבול, אי אפשר לומר שזהו "קרב .. מאד".

ואילו באגה"ק מדבר רבינו הזקן (גם) אודות ענין הצדקה מצד עצמה, שעל ידה ממשיכים חסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית, ולכן צ"ל נתינת הצדקה באופן של בלי גבול — "בכל מאדך"¹²⁵ (אף שזהו רק "מאד שלך"¹²⁶, ויכול להיות שלגבי מישהו אחר הרי זה נחשב לגבול) — שלכן דורש רבינו הזקן אפילו מאלו "אשר מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לוויים ואוכלים כו"¹²⁷, שגם הם צריכים להשתתף בענין הצדקה, ליתן להשד"ר עבור "מעמד" כו' יותר מכפי יכלתם; וכיון שדורש זאת מכולם, הרי בודאי יש ביניהם גם "מי שלא חטא, או שתיקן חטאיו בסיגופים ותעניות"⁹⁸ (או ע"י יסורי רעב, שאין יסורים גדולים מהם¹²⁸), כך, שנתינת הצדקה אינה בשביל תיקון נפשו כו', אלא מצד ענין הצדקה כשלעצמה, שהיא באופן של בלי גבול, וכמאמר רז"ל¹²⁹ "אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס" (ומ"ש רבינו הזקן⁹⁸ רק "אין בן דוד בא כו'", י"ל בדא"פ שזהו כדי לסיים בדבר טוב).

ואעפ"כ, גם באגה"ת שבה מדובר אודות נתינת הצדקה במדידה והגבלה, מביא רבינו הזקן "מ"ש במ"א ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו", אף ששם מדובר אודות נתינת הצדקה בלי גבול — כי, גם כאשר נתינת הצדקה בפועל היא במדידה והגבלה, צ"ל במחשבתו עכ"פ התנועה של בלי גבול, שזוהי תנועת המס"נ, בתור התעוררות כו' לעבודה בפועל.

* * *

יט. הביאור בפירוש רש"י⁸⁹ ד"ה "בכסף מלא", "אשלם כל שווי", וכן דוד אמר לארונה¹³⁰ בכסף מלא" — שאע"פ שאברהם הי' יכול ליטול

(124) נציבים ל, יד — דף השער דספר התניא.
 (125) ואתחנן ו, ה.
 (126) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.
 (127) אגה"ק סט"ז.
 (128) ראה מכילתא בשלח טז, ג. יל"ש שם רמז רנו (בסופו).
 (129) סנהדרין צז, א.
 (130) דברי הימים"א כא, כב-כד.

את מערת המכפלה "מן הדין", שאמר לו הקב"ה "לזרעך אתן את הארץ הזאת", מ"מ שילם כל שווי". ועל זה מביא ראי' מדוד, שאף שזכה בכל ירושלים מדין כיבוש, קנאה מארונה בכסף מלא (כדי שלא תהי' לו אחיזה ושייכות למזבח ולקרבתו. ועד"ז בנדו"ד, שלא תישאר בה שום שייכות לעפרון). ועפ"ז מובן בפשטות מדוע אין למדים מכאן שקרקע נקנית בכסף (נוסף על תירוץ התוס' ¹³¹ "דדלמא ה"מ מנכרי שכל קנינו בכסף" ¹³²), כיון שנתנית הכסף לא היתה בתור קנין, שהרי היתה קנוי' לו בלאה"כ ¹³³, אלא בכדי שלא תהי' לעפרון שום שייכות בה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ¹³⁴ בלקו"ש ח"י ע' 60 ואילך.

*

כ. ה"יינה של תורה" בפרש"י ד"ה "המכפלה", בהמשך להמבואר במאמר ⁹¹ בענין "ה' מכפלה" — נכלל בלקו"ש הנ"ל סט"ו.

*

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שצריכים כבר לחשוב אודות תפלת מנחה... ונתן המזונות עבור המלוה-מלכה, וצוה להכריז הזמן והמקום. לאחרי אמירת ברכה אחרונה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פדה בשלום"].

הגיע הזמן שיתחילו ללמוד שו"ע של רבינו הזקן!...
 (133) וכמ"ש (לך לך יג, יז) "קום התהלך בארץ גו'", שקנאה בחזקה (ראה ב"ב ק, א).
 (134) בשילוב שיחת ש"פ חיי שרה תשי"ט.

(131) קידושין כו, א.
 (132) בענין זה הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"ש בשו"ע רבינו הזקן בהלכות פסח (סתמ"ח סי"ב) "שאינ הנכרי קונה קרקע... אלא בשטר עם הכסף, כמו שנתבאר בח"מ", באמרו: כבר

הוספה

א

[י' מני"א, היתשטי"ז]

[אודות הסידור – כן] הנהיג המגיד (כמדומה כך נקרא) ממינסק כיון שלאחר זמן יכול להיות שעיי התינוקות יתבזה וכו', ולא נתקבל אצל ליובאוויטש. וי"ל הטעם ע"פ דרז"ל עה"פ ודגלו עלי אהבה (שהש"ר) אפי התינוק מדלג כו' והרי מסיים בזה **אהבה**. אבל כנראה גם לא התנגדו לזה וכדמוכח מסידור ראסטוב. ובו ובסידור תהלת ה' מוכרחים הי' להשתמש בסי שכבר הי' נדפס ולא שינו מפני הטורח הכי רב.

א

מהעתקה. מענה למו"ה דובער בוימגארטען, על גליון מכתבו בתאריך זה. נדפס בקובץ עיוני תורה – בוענאָס איירעס, גליון כט (כ"ו אייר תשס"ט) ע' 36 ואילך. אגרות נוספות אליו – אג"ק חט"ז אגרת ה'תתנח; ח"י"ז אגרת ו'ריו, ובהנסמן בהערות שם. ח"ט אגרת ז'שכ. אודות הסידור כו': במכתבו: "רצוף כאן ג' מכתבים... אולי יואיל נא כ"ק אדמו"ר שליט"א להשיג דברים בפי בתור מענה על שאלת ר' זאב גרינבערג* אודות הסידור. או שבאמת זהו רק באשמת הבחור הזעזער". – מתוכן המענה דלהלן נראה שהשאלה היתה אודות השינוי שבכתיבת ההזכרות בסידור תהלת ה', שלא כתבו הוי' אדנ"י אלא י"י.

הנהיג המגיד (כמדומה כך נקרא) ממינסק: הוא מוה"ר יעקב מאיר גאַראָדענסקי, מו"צ במינסק. נולד ט' אייר תקצ"ד בעיר מצער מאהילנא (פלך מינסק), ונפטר במינסק בשנת תרע"ז. בעמח"ס מי שלמה; מי ששון. – וראה בענין זה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א אגרת קכו (ע' שה ואילך; ב' דר"ח תמוז תרס"ג): "יום ג' העבר הי' פה הר' יעקב מאיר ממינסק. הוא הדפיס מכבר סידורים שלא יהיו בהם השמות ככתבן, והיינו על שם הוי' נדפס ב' יודין**... ועל ש' אד' ג"כ ב' יודין... וביקש מאתי הסכמה ע"ז... ואני יש לי חשש בזה*** שע"י שלא יהי' בהם קדושת השמות הקדושים יולולו ח"ו יותר בהם, דכשהשמות הן כתיקונן רביעא עליהם קדושת השמות משא"כ כו'... מ"מ עצם הענין הוא טוב ונחון בזה"ז שאינו זהירים. ובפעם הזה כשבאנו להדאציע מצאתי בעצמי דפים מחומש בבהכ"ס. ולכה"פ יהי' תיקון בהשמות שלא יבואו לידי בויזין".

דרז"ל עה"פ ודגלו עלי אהבה (שהש"ר): שה"ש ב, ד. – וראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ח אגרת ב'רפא (ע' קעד ואילך).
מסידור ראסטוב: שנדפס בשנת תרע"ח (בדפוס עזרא, ע"י ר' זלמן אידל זיסלין), בהוראת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

(* מנהיג קהילת "שובה ישראל" אשר בבווענאָס איירעס. אגרות אליו – אג"ק ח"י"ז אגרת ו'קטב, ובהנסמן בהערות שם.

(** ראה תו"מ התועדויות תשד"מ ח"ג ע' 1588, ש"מצינו בכוי"כ חומשים וסידורים שכאשר לא רצו להדפיס את שם הוי' – הדפיסו שני יודין, יוד הראשון – כנגד התחלת שם הוי' (הכתיב), ויוד השני – כנגד הסיום דשם אדנ"י (הקריא)).

(*** ראה ענד"ז שו"ת יד רא"ם (הכהן) יוד"ט ח (בתשובתו למוה"ר יעקב מאיר ממינסק הנוכר).

ב

בי"ה, יט' טבת תשכ"ז
ברוקלין

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ וכו'
מוה' יצחק מתת"י שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו בצירוף הספר, שערי לימוד, ות"ח על שימת לבבו לשלחו לי, ובאם יו"ל מפרי עטו בעתיד – בטח ישלח להספרי' דכאן, והרי תועלת הרבים בה.

לכתבו אודות הלימוד בספר זה בישיבות חב"ד,

הנה בכלל – כל ישיבה מהנ"ל, יש לה הנהלה משלה, שלה שייכת הנהלת ישיבה היא, כולל, כמובן – אופן הלימוד והספרים שמשתמשים לצורך זה, שהרי אין דיעותיהם שוות זל"ז, [כוונתי לדיעות הר"מ והר"י דישיבות חב"ד שבמקומות שונים, וק"ל]. ולכן עליו לפנות ישר להנהלת הישיבות.

נעם לי לקרות בחותם מכתבו, מזכיר דברי כ"ק אדמו"ר אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, וידוע הקשר ההדוק שהי' בין ליובאוויטש וסלונים, ובפרט בתקופה אודותה כותב, בהנוגע לעסקנות צבורית. בעת רצון אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לבקשתו במכתבו.

כבוד ובברכה, אשר ירבה חיילים לאורייתא נגלה ופנימיות התורה, שהרי תורה אחת היא, מתוך בריאות הנכונה ושמחה וט"ל.

נ.ב. לחביבותא דמילתא, הרי למרות ריבוי הטרדות, ראיתי עכ"פ מקופיא בספרו, ומועתק בזה איזו הערות בתחלת הספר וסופו:

ב

מוה' יצחק מתת"י: לוריא, ירושת"ו.
הספר, שערי לימוד: "דברי עיון וביאורים ... בעניני שליחות וקנינים ... מיוסד בסוגיות מסכת גיטין ומסתעף לענינים רבים במסכתות שונות" – ירושלים, תשכ"ד.
וידוע הקשר ההדוק שהי' בין ליובאוויטש וסלונים: ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 16 ואילך. אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א אגרות קטז"ק, ובהנסמן שם. ובכ"מ.
איזו הערות: לא הגיעו לידינו.

נדפס על ידי הרוצה בעילום שמו
לזכותו ולזכות בני ביתו שיחיו
ולראות נחת יהודי־חסידותי מכל יוצאי חלציהם
ומילוי משאלות לבבם לטובה ולברכה בגו"ר
מתוך הצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו